

Förord

Du slöjdlärare som läser denna skrift, räkna inte med att vi förstår varann helt, du och jag. Vi är olika personligheter och har därmed lagt upp vår undervisning på olika sätt. Du har gjort dina erfarenheter och jag mina. Ibland sammanfaller våra erfarenheter, ibland inte. Du kanske pratar utifrån sådana erfarenheter som bygger på en uppläggnings du har haft, men som inte jag har haft, och omvänt. Det som i dessa fall är en självklarhet för den ene, är inte alltid det för den andre. Det är understundom som om vi pratade olika språk.

För att försöka undvika sådana missförstånd och för att underlätta för dig som vill pröva de metoder jag beskriver, har jag tagit med de idéskisser vi inspirerat eleverna med. Det har också känts viktigt att tydligt redovisa de planeringsmetoder eleverna fått använda, samt några viktiga slöjdmetodiska tillvägagångssätt. Åtskilliga detaljproblem finns kvar för dig att lösa. Våra erfarenheter är att dem löser man inte fulländat första gången man prövar metoderna.

När jag i detta material påtalar olika brister i svensk slöjd-undervisning så gäller det också brister i min egen undervisning. Som du säkert känner till är slöjdundervisningen ett populärt ämne med många förtjänster. Men populariteten har växlat. Carl Malmstens karaktäristik av slöjden som "ett torrt skolämne frampressat genom en övningsseries trånga kanal" kan säkert ha haft sin riktighet på flera sätt. I och med grundskolans genomförande togs didaktiska initiativ som förändrade slöjdens karaktär i detta avseende. Låt oss inte blunda för det som ytterligare kan förändras. Med förenade krafter kan vi åstadkomma en ännu högre medvetenhet i slöjdundervisningen. Det som bör förbättras enligt min mening är kvalitén och den personliga prägel på elevernas arbete.

Till denna bok finns en separat bilaga som innehåller kommentarer och mera detaljerade redogörelser för i boken presenterade undersökningar och utvecklingsarbeten samt en studiehandledning.

TACK!

Till professor Lars Owe Dahlgren som varit min handledare för detta utvecklingsarbete. Professor Dahlgrens intresse för arbetet har varit inspirerande och mycket värdefullt inte minst beträffande synpunkter på strukturering av stoffet.

Ett tack även till de fyra slöjdlärarna som med ambition under en treårsperiod bedrivit fältförsök:

Stig Frögren	Borgsmoskolan, H	Norrköping
Tomas Janser	Navestadskolan, L-M-H	Norrköping
Bertil Rundberg	Vikingstadskolan, L-M	Linköping
Bertil Svensson	Ekarängskolan, L-M	Borås

Ett tack även till de slöjdläroarstuderande som bidragit med material. Särskilt tack till de två projektgrupper vars projektrapporter jag kort beskrivit i slutkapitlet.

Ett ytterligare tack vill jag ägna docent Sven G. Hartman som gett mycket insiktsfulla synpunkter på arbetets slutliga utformning.

Sist och inte minst ett tack till Ros Mari Hartman för utmärkt redaktionellt samarbete.

Bengt Svensson

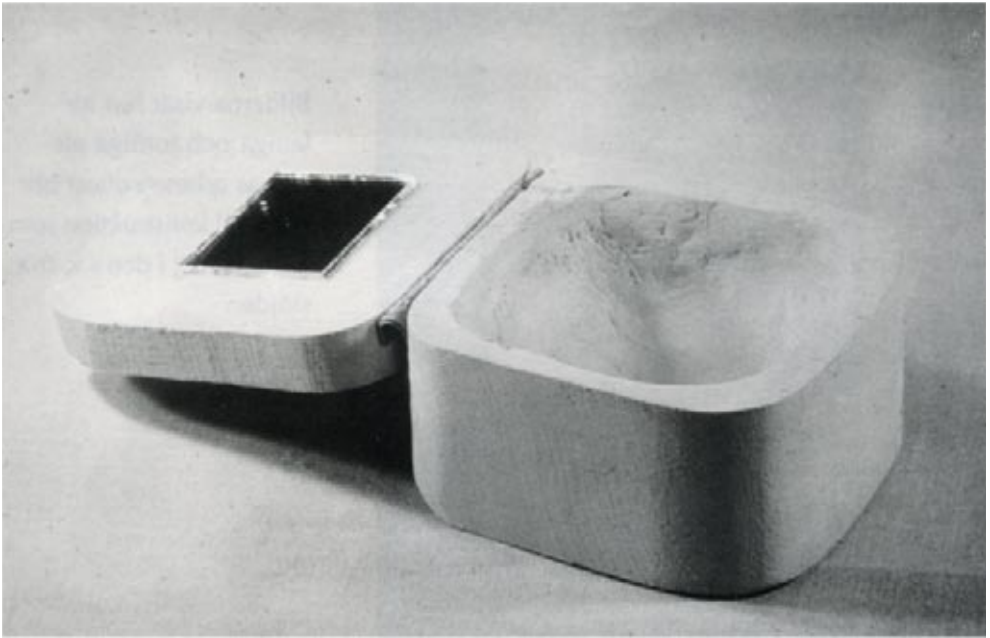
Innehåll

Förord	5
1. PERSONLIGT ARBETE I SLÖJD	9
Bakgrund och syfte	9
Några problem och definitioner	10
<i>Varför bör vi sträva efter ett personligt slöjdarbete med hög kvalitet</i>	11
Huvudsaklig uppläggning	12
2. PERSONLIGT ARBETE I GÅRDAGENS OCH DAGENS SLÖJD	13
Otto Salomons metodik	13
Slöjden efter Salomon	17
Carl Malmsten lanserar en ny metodik	19
<i>Malmstens metod: att rita med stöd av bilder</i>	21
Mina försök med Malmstens metod	22
En kommentar till Malmstens metod	24
Den så kallade fria slöjden	26
Exempel på slöjd där eleverna fått formge men inte konstruera	31
Något om barns förmåga att göra vyritningar	41
<i>Vyritning och barns rumsliga tänkande</i>	41
Förebildens ställning i slöjden	44
Idébladen från Linköping	50
Slöjdlärarnas svåra arbetssituation	54
<i>Samstämmighet mellan läroplan och slöjdundervisning</i>	55
3. FÖRSÖKENS UPPLÄGGNING	56
Hur man påbörjar ett arbetsområde – "Inspirationslektionen"	57
4. ARBETSOMRÅDE METALL	59
Uppläggning av undervisningen	59
<i>Enkätfrågor till lärarna</i>	63
Fotografisk dokumentation av elevarbeten	64

5. ARBETSOMRÅDE SKÅP OCH HYLLOR	72
Uppläggning av undervisningen	72
<i>Sammanfogningsmetoder som tillåter en mängd olika konstruktioner</i>	75
<i>Enkätfrågor till lärarna</i>	85
Fotografisk dokumentation av elevarbeten	86
 6. ARBETSOMRÅDE SKRIN	 99
Uppläggning av undervisningen	99
<i>Enkätfrågor till lärarna</i>	106
Fotografisk dokumentation av elevarbeten	107
 7. SAMMANFATTANDE DISKUSSION	 112
Val och utformning av arbetsområden – årskursplanering	112
<i>A och O i slöjdmetodiken</i>	113
Hur betydelsefull är inspirationslektionen?	114
Vyrkning eller inte i skolslöjden	116
Vilka måtenheter ska eleverna använda i slöjden?	117
Lotsning eller självständigt arbete	118
Didaktiska slutsatser	119
Hur får man fram hög kvalitet på elevernas arbete?	121
<i>Planeringskvalité</i>	121
<i>Kvalité på produkternas utförande och uppövande av elevernas händighet och förmåta att arbeta självständigt</i>	122
Vidareutveckling av detta arbete	123
 BILAGOR	 125
Bilaga 1. Litteraturförteckning från 1945	127
Bilaga 2. Ideskisser	130
 SUMMARY IN ENGLISH	 143
 ZUSAMMENFASSUNG AUF DEUTSCH	 146
 REFERENSER	 151

Filip Henriksson, 94 år, med några av de slöjdalster han förfärdigade under Kjellgrens ledning. Åtskilliga av dem har kommit till flitig användning. Samtliga föremål på bilderna använder han än i dag.

Detta skrin är gjort av en elev under de år jag lät dem arbeta mycket fritt. Som synes är skrinet så att säga "skulpterat". Det är en metod att framställa skrin som tillämpas i Waldorfpedagogiken. Metoden är mycket bra och enkel för eleverna att planera. De slipper ju alla konstruktionsproblem. I princip handlar det mest om formgivning.

Jag har gjort åtskilliga upptäckter som pekar på att barn i slöjden visar prov på olika "gestaltungsstilar". Vissa "skulpterar" fram sina alster medan andra konstruerar och bygger upp av en mängd småbitar. Detta fenomen uppstår även om de arbetar sida vid sida och ser att en kamrat angriper motivområdet helt annorlunda än de själva.

Konstruktionsarbeten kräver planeringsbeslut i flera led. Denna planering i flera led klarar eleverna normalt inte, om de ska lösa konstruktionsproblemen samtidigt med att de utför arbetet. Bilden på nästa sida belyser problemet. Eleven hade på ett logiskt sätt kapat till lock, sidor och botten lika långa som det förmål som skulle förvaras i skrinet. När han sedan skulle kapa till gavlar räckte inte virkesbredden. Konstruktionen hade gjort skrinet bredare. Han valde då spånskivegavlar. Dessa gick inte att såga till i såglåda på samma sätt som brädorna och därför blev den ena sned. Han sågade till en utfyllnadskil men den brast på halva längden. Han limmade på den del han lyckats

såga ut. Nu visade det sig att locket blivit för kort. Samtliga dessa planeringsproblem hade eleven kunnat inse och lösa innan han påbörjat tillverkningen av skrinet om han fått använda de planeringsmetoder som redovisas på sidan 99. Även den undre bilden visar slumpvis ihopspikade skrin.

Samtliga hyllor är utförda i samma klass. Alla hyllor är mycket personligt utformade. Det var många invandrarbarn i klassen. All denna färgglädje går mycket bra att realisera i slöjdundervisningen. Målning och ytbehandling är mest en fråga om organisatoriska och praktiska problem. Se vidare Svensson, 1988.

NÅGOT OM BARNES FÖRMÅGA ATT GÖRA VYRITNINGAR

På följande sidor redovisas två elevers ritningar på skrin. Ritningarna har kommit till på så sätt att läraren har hållit upp ett färdigt skrin. Resonemangsvägen har han sedan försökt få eleverna att föreslå, hur ytterkonturen ska ritas. Sedan har han ritat före på tavlan, och eleverna har var och en ritat på sina papper. Därefter har han med hjälp av eleverna försökt diskutera fram hur de skymda konturlinjerna ska dras. Han har ritat före på tavlan och eleverna har ritat på samma sätt på sina papper. Han har hela tiden skyndat sig runt i salen och korrigerat de värsta felritningarna som alltid brukar uppstå vid denna typ av lektioner. Trots det har Annettes vyritning (på s. 43) blivit felritad.

Handen på hjärtat, käre läsare: hur skulle en tioåring kunna ha förmåga att i denna vyritning uppfatta sitt färdiga skrin? Har dessa tioåringar till någon del konstruerat sina skrin själva?

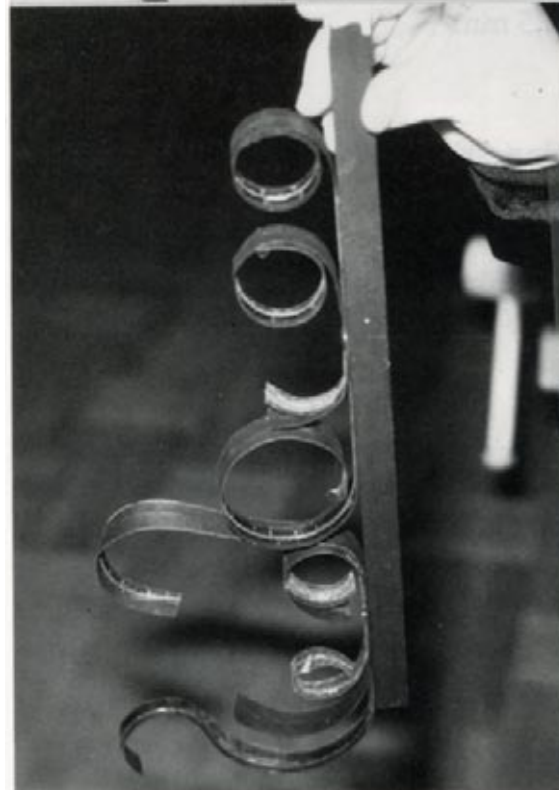
Här kanske det kan vara på sin plats att redovisa en "Läroplan à la Grönköping". Man fann att eleverna i Grönköping inte klarade ett viktigt moment i matematik. Man prövade då en annan metod för inläring av momentet och se, eleverna klarade av det. Men det är den första metoden som gäller. (Se vidare i separat bilaga.)

Vyritning och barns rumsliga tänkande

På s. 47 redovisas bilder av tuppar som barn ritat. I detta fall tycks barnen kunna tänka sig det färdiga föremålet ganska bra. De brukar dock missta sig totalt i sin uppfattning om hur stort de ritat föremålet på pappret och hur stort föremålet skulle bli om de överförde bilden till trä och sågade ut den. Metoden är alltså inte tillräckligt konkret och laborativ för elevers uppfattningsförmåga.

Ett mycket större problem infinner sig om barn ska försöka tänka sig hur ett föremål ser ut från olika håll, om de bara har föremålen som tankeidéer i huvudet. Deras problem med att planera föremål genom vyritning är då uppenbar.

Den som är intresserad av forskning kring dessa problem, kan studera litteratur som belyser rumsligt tänkande. Ett antal goda belägg finns för att barn har mycket svårt att beskriva hur något ser ut från en annan vy än den de själva betraktar vyn ifrån.

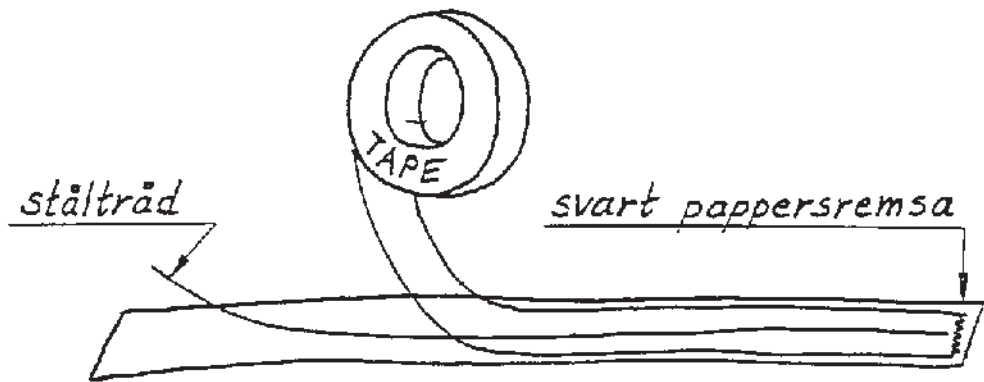
Händelseförlopp

Läraren har i projektor visat inspirerande bilder. Eleverna har provbockat plattstål och känt på materialets motspänstighet. Nu laborerar alla med olika möjligheter genom arbete i ersättningsmaterial. På bilden på s. 62 experimenterar eleven fram ett modellförslag i svarta kartongremsor. Dessa bockar han efter samma metod som han ska bocka plattstålet. Lagg märke till att det inte finns några andra förlagor på bänken än elevens egen planeeringsmodell i papper.

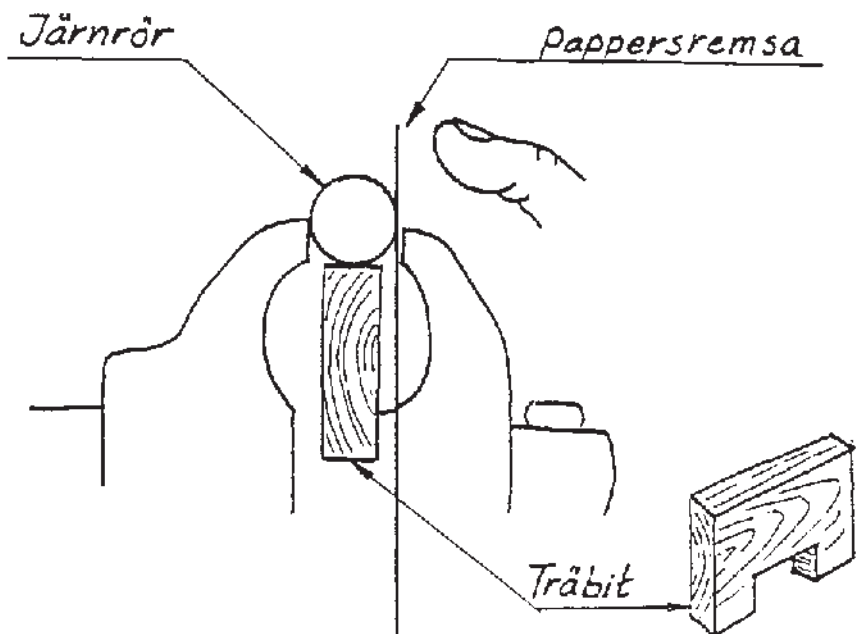
Eleven kan på detta sätt hålla upp sitt modellförslag och betrakta det i naturlig storlek.

PLANERING

Pappersremсор stadgade med ståltråd.

Böj pappersremсорna med samma teknik som med bandjärn, då undviks konstruktionsmissar.

FOTOGRAFISK DOKUMENTATION AV ELEVARBETEN

Samtliga avbildade metallföremål är helt och hållet formgivna och konstruerade av barn. De har helt självständigt sammanfogat sina delar. De har i läroplanens anda även övat sig i att följa vissa arbetsbeskrivningar vid tillverkningen. Se bladen om planering för arbetet. Arbetsområdet avses ge oändliga variationer av föremålstyper med många olika användningsområden.

Här har eleven lagt upp de olika metalldelarna han tänkt sig till en lampett. Det hela kunde lika gärna ha varit hoplagt av svarta kartongremsor och svartbetsad fyrkantlist. Intrycket hade varit det samma. På så sätt bör eleven få en tydlig bild av sina föremål redan på planeringsstadiet.

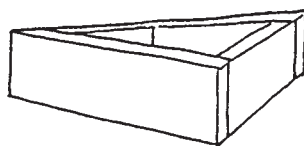
Eleverna visar upp sina planeringsförslag tillsammans med den färdiga produkten.

I och med att planeringsförslaget och den färdiga produkten är så förvirrande lika, inser man omedelbart att planeringsförslaget kunnat utgöra ett mycket gott stöd för eleven under arbetets gång. Några missförstånd vid diskussioner kring elevens idéer har inte behövt uppstå. Eleven har kunnat arbeta tryggare och självständigare.

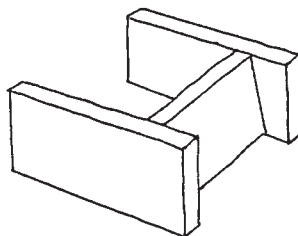
Sammanfogningsmetoder som tillåter en mängd olika konstruktioner

Det gäller att finna arbetsmetoder som gör att eleverna kan arbeta självständigt utan lärarhjälp vid sammanfogning av en mängd olika konstruktioner. Följande fyra fel brukar ofta uppstå. Hur ska eleverna kunna undvika dem utan lärarhjälp?

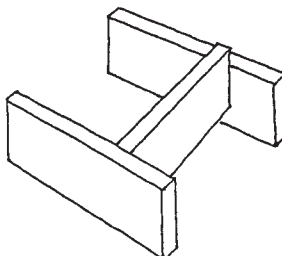
Skeva ihopsättningar

Snedvinkligna hyllor

Förskjutna kanter

Lutande hyllor

